

Yazı- Diyanet'te uygulanmak istenen Vatikan modeli mi?

Deniz Kılıçer: Diyanet Akademi'sinin kurulduğunu öğrenince Pantheon'un tam arkasındaki Minerva Meydanına (Piazza della Minerva) bakan yine Vatikan'a ait Severoli Sarayında (Palazzo Severoli) faaliyette bulunan Papalık Kilise Kolejini (Pontifical Ecclesiastical College) hatırladım.

15 Nisan 2022 tarihli yazı: [Diyanet'te uygulanmak istenen Vatikan modeli mi ? - Ocak Medya](#)

Diyanette eğitim ve laiklik sorunsalları

24 Mart 2022 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan bir Kanunla, "Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri hakkında Kanuna" önemli değişiklikler eklenmiştir. Bu Kanunun ikinci maddesi ile Diyanet İşleri Başkanlığına "Diyanet Akademisi" açma yetkisi verilmiştir. 2. Maddenin gerekçesinde, "Başkanlığın din hizmetleri sınıfına ait kadrolara atanacak aday din görevlilerinin mesleki eğitimleri ve hizmet içi eğitimlerinin bu Akademi'de verileceği" belirtilmiş, ayrıca yurt dışına atanmaların eğitimlerinin de burada olacağı kaydedilmiştir. Türkiye'de 111 İlahiyat Fakültesinin bulunduğu ve özellikle A.Ü. İlahiyat Fakültesinde tanıdığım ve tanımadığım çoğunun ilahiyat üzerine yazdıkları kitaplarını okuduğum bunca değerli Profesör eğitim verirken Akademiye gerek var mıydı?

Din görevlileri bu fakültelere gidip eğitim görürler veya buradaki hocalar Diyanet'e davetle seminer/konferans vermeleri sağlanabilirdi. Üstelik de Diyanet bünyesinde Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü bulunurken ve bu birim tarafından konferans seminer vb etkinlikler düzenleyebilirken Diyanet Akademisi kurulması şart mıydı?

Diyanet Akademisine ayrılacak bütçe, açılacak kadrolar "sabredelim" denilen ekonomiye daha da yük teşkil etmeyecek mi?

Ayrıca Öğretim Birliği (Tevhid-i Tedrisat) Kanunu delinmiyor mu?

Adayların bu eğitim süresi içinde askerlikten muafiyetleri Anayasadaki eşitlik ilkesine aykırı değil mi?

Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün açacağı yurt ve pansiyonları kimler yönetecek?

Daha 20 yaşında bir tıp öğrencisi ailesinin kalmaya zorladığı tarikat yurdunda 11 Ocak 2022'de canına kıymadı mı?

Bir diğer genç yine bir tarikat yurdunda IŞID usulü öldürülmedi mi?

Öğrencileri "Haremlik selamlık" olarak oturtmak isteyen zihniyete ne oldu?

Diyanet ve devlet bu tür yurtları denetleyebiliyor mu?

En son gazeteci İsmail Saymaz'ın haberleştiği Erzurum'daki Yatılı Erkek Kuran Kursunda çocuklara yapılan cinsel istismar ve şiddet ile ilgili haberlerine ise RTÜK'ten ceza gelmişti. Yine aynı habere göre bu konuda Erzurum Cumhuriyet Başsavcılığı ilgili kişiler hakkında işkence suçlamasından soruşturma açtı.

Temmuz 2020’de, Ayasofya’nın yeniden ibadete açılması sırasında Atatürk’ü hedef alan Diyanet İşleri Başkanı Prof. Erbaş, “... Vakıf malı dokunulmazdır, dokunanı yakar. Vakfedeni çiğneyen lanete uğrar” diyerek Cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ü hedef almıştı. Ayasofya İmamı Prof. Mustafa Demirkan da Atatürk’ü hedef alan konuşması sonrası Reis ül-kurra yapılmış daha sonra kamuoyunun tepkisi sonucu İlahiyat Fakültesine atanmıştı. 2017’den itibaren de Cuma Hutbelerinde Diyanet, Atatürk’ü anmamıştır. 18 Mart 2022’de “Çanakkale zaferi: Bir Milletın Yeniden Dirilişı” başlıklı Hutbede ise “ümmet” vurgusu yapılarak “Çanakkale, Anadolunun her evinden, Rumelinin her bölgesinden İslam coğrafyasının her beldesinden imanı, gayesi ve duygusu bir olan müminlerin sıradağlar gibi omuz omuza vererek gösterdiği ümmet olma şuurudur” denilerek Şehitliklerde yatan ve vatanları için ölen her inançtan Rum, Ermeni ve diğer azınlıkların kemikleri sızlatılmıştır. Onlar da aynı Şehitliklerde yatmaktadırlar. Çanakkale ve İstiklal Harplerinde çarpışmış ve İstiklal Madalyası sahibi bir dedenin (İzmirli Efe Yusuf Ziya Özbek) torunu olarak Atatürk’ün isminin Hutbelerde adının okunmamasını elem verici buluyorum.

“Hutbelerde hiçbir devlet adamının ismi anılmıyor. Uygulama gayet doğrudur. Bu Atatürk’ün kendi kararıdır” şeklindeki doğru olmayan, eğreti bir açıklamaya en güzel yanıtı emekli müftü Gani Işık vermiştir: “Hutbe, Osmanlıda hükümdarlığın simgesi olduğu cihetle, cuma hutbelerinde hükümdarların ismi okunurdu. Atatürk’ün hutbelerde kişilere dua edilmemesinden kastı Osmanlı dönemine ve padişahlarına benzememe arzusudur. Hutbelerde Atatürk’ün anılmamasının Ata’nın Cumhuriyetin henüz başlarında hutbelerde kişilere değil Cumhuriyete ve halka dua edilmesini isteyen Genelgesine bağlanması kaçak güreşmekten başka birşey değildir”.(Cumhuriyet gazetesi “Milli Vicdan Borcu” s.9,Sefa Uyar haberi 19 Mart 2022)

İlahiyatçı Prof.Dr. Filiz Şahin ise şu değerlendirmeyi yapmış: “Atatürk hem Çanakkale kahramanı olacak hem Türkiye Cumhuriyeti’ni Diyanet’i kuracak ama Diyanetten dışlanacak. Bu en hafif deyimle Atatürk’e saygısızlık, vefasızlıktır. Millete, Çanakkale dualarla kazanıldı mesajıdır. Kahramanların kemiklerini sızlatıyorlar. Diyanet hiç kutlamasa, sessiz kalsa bundan daha iyidir” (Cumhuriyet Gazetesi” Saygısızlık, vefasızlık” s.9 19 Mart 2022)

Tüm bu tartışmalar olurken Diyanet’e bağlı bir Sendikanın “Minber Dokunulmazlığı” istemesi uzman görüşlerini haklı çıkarıyor. Yani bunun çevirisini şöyle yapmak mümkün; Atatürk’e hakaret edilecek ama yargıya gidilemeyecek. 57 yıllık hayatının 37 yılını savaşlarda geçirmiş Atatürk gibi bir kahramanı anmak milli vicdan borcudur.

Şimdi küçük bir uçuş yapalım. Bugün Roma merkezindeki antik şehirden kalan saray, meydan ve kiliseleri gezmek isterseniz bu yapıların belki de en görkemlisini şehrin merkezinde görebilirsiniz. Arkadan öne doğru uzanan ve Pantheon yani çok tanrılı (Yunanca Pan; çok, Theon; Tanrılı demek) yapı, önündeki Yuvarlak Meydana (Piazza Rotonda) açılır. Küçükten ve en eskisinden başlayarak üç tapınağın arka arkaya sıralanmasından meydana gelen bu yapının en büyük ve gösterişlisi İmparator Hadrian tarafından yapılan ve bugün ziyaretçilere açık olan en öndekidir. Bugün Vatikan’a ait bu eski tapınak şimdiki Kilise, M.Ö. 25’de, Konsül Marcus Agrippa tarafından yapımına başlanmış İmparator Hadrian tarafından da M.S.128’de tamamlanmıştır. 43 metre çapındaki kubbesinin üstünde sekiz metre çapında

göz (Oculus) denilen bir açıklık bulunur. Bu açıklıktan giren yağmur suları zemindeki mermerlerde ustaca açılan deliklerden akar gider.

Vatikan burada yılda birkaç kez ayin düzenler. Bir iki kez de kordiplomatiğin davet edildiği, benim de katılmış olduğum ilahilerin okunduğu konserler verilir. Pantheon'un yüzündeki üçgen şeklindeki tepe mermerlerinde Hadrian tarafından Latince yazdırılan "Burası Lucius'un oğlu üç kez Konsül olarak görev yapmış olan Marcus Agrippa tarafından inşa edilmiştir" yazısı bulunur.

Pantheon'un içinde İtalyan Birliğinin ilk Kralı II. Vittorio Emmanuel, oğlu I. Umberto ile Umberto'nun karısı Savoy Hanedanından Margherita'nın mezarları bulunur. Margherita için Napoli'de yapılan bir pizaya Napoli ziyareti sırasında onun çok beğenmesi üzerine adı verilmiştir. Pantheon'un içindeki mezarlardan biri de ünlü ressam Rafaello'ya aittir.

Neden mi bunları anlattım?

Diyanet İşleri Başkanlığı ile Pantheon'un ne ilgisi var diyebilirsiniz.

Haklısınız da.

Diyanet Akademi'sinin kurulduğunu öğrenince Pantheon'un tam arkasındaki Minerva Meydanına (Piazza della Minerva) bakan yine Vatikan'a ait Severoli Sarayında (Palazzo Severoli) faaliyette bulunan Papalık Kilise Koleji (Pontifical Ecclesiastical College) hatırladım.

Papalık Kilise Koleji, 1701'de, Roma'da Başrahip (Abbot) Pietro Garagni tarafından kurulmuş. Vatikan Büyükelçiliğimizdeki görevim sırasında tanıştığım Vatikan'daki din adamları, bu Koleje 30 yaşını geçmemiş Katolik din adamlarının sadece davet edilerek katılabildiklerini ifade etmişlerdi. Din adamları buraya başvurdukları takdirde, otomatik olarak kabul edilmiyorlar. Seçilme şanslarını da kaçırıyorlar. Tek seçici Vatikan. Bu Kolejde, Vatikan'ın diplomatik misyonlarına diplomat ve Vatikan Devlet Sekreteryasının genelde Curia denilen idaresine din adamı memurlar, yöneticiler yetiştirmek amaçlanmaktadır.

Kutsal Makam da (Santa Sede/Holy See) denilen Vatikan, devlet yapılanmasına sahip. Katolik dünyasının ruhani lideri Papa'ların "Devlet Başkanı" olarak görev yaptıkları teokratik bir yapıdır. Türkiye ile Vatikan diplomatik ilişkileri (10 Nisan 1960) ise devletten devlete ilişkilerdir.

Papalık Kilise Kolejinden mezun din adamı diplomatlar, "Nuncio" olarak Vatikan'ın diplomatik ilişkisi bulunan devletlere büyükelçi olarak atanıyorlar. 2022'de bu Koleje diplomat adayı olarak seçilen her milletten 37 din adamı halen eğitim görüyor. En az altı yedi dil bilen çalıştıkları alanda uzmanlaşmış çoğunu tanıdığım Nuncio unvanlı ve daha üst rütbedeki bu din adamları çok iyi yetişmiş diplomatlar, Curia mensupları. Vatikan Protokolü dünyanın sayılı ve önemli prokollerinden.

Kolej, teokratik bir yapılanma içinde Katolik okullarından mezun olan ruhban sınıfına yüksek lisans düzeyinde eğitim verirken dünyanın önde gelen üniversitelerinden davet ettikleri bilim

ve ilim insanları geleceğin diplomat ve Curia görevlilerine konferanslar veriyorlar. Bu Kolejde verilen eğitim, akıl, mantık ve ilime dayalı olduğu için aslında laik bir eğitim. Zaten ruhbanlık eğitimini en iyi şekilde Papalık üniversitelerinde alıyorlar. Bu Koleje mensup olmayanların binaya girmeleri yasak. Ancak büyük giriş kapısı çalışma saatlerinde sonuna kadar açık. Açık kapıdan bakınca Rönesans dönemi muhteşem yağlı boya resimleri görmek mümkün. Vatikan bugün İslam dünyasında kendisine muhatap olarak sadece Kahire'deki Al Ezher Üniversitesini görmekte ve her fırsatta bu Üniversiteden din bilimcileri davet etmektedir. Diyanet Akademisi ile Papalık Kilise Koleji amaçları bakımından aynı ama dini içerikleri bakımından farklı kurumlar. Ve Vatikan bir din devleti. Diyanet Akademisi de Genel İdare içinde mi yer alacak? Diyanet Akademisi 111 İlahiyat Fakültesinin bulunduğu bir eğitim sistemi içinde çok mu gerekliydi? Diyanet Vatikan modelini mi benimsemeye çalışıyor?

Bu yıl 10 Nisan Laiklik Günü, Türkiye'de, daha önceki yıllara göre çok sayıda kuruluşun, uzmanın açıklamalarıyla daha yoğun bir şekilde gündeme getirildi. 1924 Anayasasındaki "Devletin dini İslam dinidir" maddesi 10 Nisan 1928'de yapılan bir değişiklikle kaldırıldı ve laiklik ilkesi 5 Şubat 1937'de Anayasaya girdi.

Laiklik ilkesi en kısa ve öz tanımıyla din, vicdan ve ibadet özgürlüklerinin güvencesi olup aynı zamanda aklın, bilimin ve hukukun üstünlüğü ile özgür düşüncenin temel alındığı bir yaşam biçimidir. Laiklik din ve ibadet karşıtlığı değildir. Aksine her dine ve inanca mensup insanların bu özgürlüklerinin güvence altına alınmasını sağlar.

Diyanet Akademisinde yurt dışına atanacak din görevlilerinin ve Diyanet memurlarının yetiştirilecek olması bir ulema sınıfının yaratılması çabalarıdır. Papalık Kilise Kolejinde yetişmiş ruhban sınıfının diploması için yetiştirilmesi sözkonusudur. Akademide, protokol dersleri verilecekse Dışişleri Bakanlığı Protokol Genel Müdürlüğü'nün yetişmiş kadrosundan destek alınabilirdi. Bu konuda uzman diplomatlarca da yayınlanmış onlarca kitap var. Meslek içi eğitim için de Diyanet içinde yurt dışı deneyimi de olan çok değerli din adamları tarafından verilebilirdi. Diğer konularda A.Ü. İlahiyat Fakültesinin öğretim görevlilerinden yardım istenebilirdi. Vatikan'ın devlet olarak BM ve UNESCO üyelikleri nedeniyle Papalığa bağlı üniversiteler ve Akademi de uluslararası alanda tanınmış ve diploma denklikleri yapılabilen kurumlar. Diyanet Akademisinin ise bu bakımdan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir kuruluş olması gerekiyor. Akademi ile birlikte Öğretimde Birlik Kanunu dışına çıkılmakla kalınmayıp laiklik ilkesi de deliniyor.

Vatikan'da Kilise Koleji kabul edilebilir ancak Türkiye, teokratik bir devlet değildir. Diyanet İşleri Başkanlığı, Mustafa Kemal Atatürk tarafından kurulan Genel İdare içindeki bir devlet kurumudur. Bu kurumda çalışanlar da Devlet memurudurlar. Türkiye'de laikliğin kabulü, Atatürk tarafından birer birer atılan adımlarla gerçekleştirilmiştir. Atatürk, laiklik ilkesini getirme yolunda büyük adımlar atmıştır. Bunların başında 1 Kasım 1922'de Saltanatın kaldırılması, tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması (1925), Medeni Kanununun kabul edilmesi, Medreselerin kapatılması gelmektedir. Kılık Kıyafet Kanunu, 3 Mart 1924'te Halifeliğin kaldırılması, Şeyhülislamlık makamının kaldırılması da laiklik yolunda atılan önemli kararlardır. Bu nedenle Müslüman ülkeler içinde özgürlüklere, cumhuriyet temeline dayalı

laik bir demokrasi olarak Türkiye hep önde gelmektedir. Laiklik, Türkiye Cumhuriyeti'nin adeta bir kilit taşı olmuştur. Ne kadar başarılı olunduğu ise başka bir tartışma konusu.

Türkiye'de tarikatların devlet kurumlarına yerleşmesi ile laiklik ilkesi daha da zedelenmiş oldu. Diyanet İşleri Başkanlığının tarikat kurslarına, yurtlarına göz yumması sonucu 2015'den itibaren de "dindar gençlik" yetiştirme çabaları artmıştır. Yaşam tarzına da karışan Diyanet eşcinselliği ve evlilik dışı ilişkiyi eleştirerek bu tür bir yaşamın haram olduğunu açıklamıştır. (Prof. Dr. Ali Erbaş Bayram Hutbesi 26 Nisan 2020. Tüm gazeteler) Diyanet İşleri Başkanlığı Eylül 2021'de Milli Eğitim Bakanlığı ile imzaladığı bir protokol uyarınca, 4-6 yaş arasındaki çocuklara Kur'an kursu düzenleyecek ve sertifika verebilecektir. 4-6 yaş arası çocuklar oyun çağındaki çocuklardır. Dini ve özellikle kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'i anlayabilmeleri için felsefe bilgisine de sahip olmaları gerekir. Kur'an-ı Kerim'i mealinden anlamaları ve ona göre öğrenmeleri gerekir. Din eğitiminin ergenlikle başladığı insan bilincinin olgunlaşma döneminde dini bilgilerin verilmesinin yerinde olduğu bilim insanlarıncaya kabul edilmiş bir gerçektir.

Diyanet İşleri Başkanlığının Türkiye Belediyeler Birliği ile 11 Nisan 2022'de Gaziantep'de imzaladığı protokol ile "Dini ve toplumsal konularda ders, seminer, konferans gibi faaliyetler ile ortak programlar düzenlenmesini" amaçlayan iş birliğine karar verilmiştir. Böylece halen yürürlükte olan 1924 tarihli Öğretimde Birlik Kanunu ile Anayasada beirtilen ve değiştirilemeyecek ilkeler arasında sayılan laiklik ilkeleri çığnenmiş olmaktadır. Daha önce de birçok devlet kurumu Diyanet ile protokol imzalamıştı. Devlet işlerinde din odak noktası yapılmaya çalışılmaktadır.

Sonuç yerine

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından verilen geçmiş iki kararda Türkiye'deki zorunlu din eğitiminin din ve ibadet özgürlükleri ile bağdaşmadığı kararları uygulanmazken bu kez bireysel bir başvuru için karar veren Anayasa Mahkemesi (AYM) Genel Kurulunca zorunlu din eğitimi hakkında aleyhte karar vermiştir. AYM, AİHM kararına uygun karar almıştır. Alevi Federasyonları Hukuk Birimi (AF-HB) tarafından yapılan AYM kararı konusundaki Nisan 2022'de yapılan açıklamanın son kısmı şöyledir: "... Devletimizin taraf olduğu ve iç hukukumuzda da geçerli olan; başta Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile insan hakları alanındaki başkaca birçok sözleşmeye ve AİHM kararlarına rağmen, herhangi bir yasal mevzuat ve uygulama değişikliğine gidilmemiş olması nedeniyle, Anayasa Mahkemesi tarafından verilen bu son karar önemli bir adım olmuştur. AF-HB olarak: "Gereçceli kararın yayınlanması takip edilerek, zorunlu din dersinin uygulanmasının kaldırılması ve din dersi almak isteyen öğrencilere verilecek din dersi müfredatında ise tüm inançlara yer verilmesi için yasal zeminde mücadele etmeye devam edeceğiz" denmiştir. Talep edilen din eğitimi Türkiye'deki tüm inançlar içindir.

2010'da, Milli Eğitim Bakanlığından Kur'an Kursları, yurt ve pansiyonlarla ilgili yasalara uygunluk denetimi alınmış böylece tarikatların denetimsiz ve sonuçları itibariyle yurt ve pansiyonları işletme hakları ortaya çıkmıştır.

Diyanet Akademisi ile ilgili kanun TBMM'inden AKP ve MHP oylarının yanısıra muhalefetten 22 CHP ve 14 İYİ Parti milletvekilinin oylarıyla yasalaşmıştır. Muhalefetin karşı oyları olsaydı Diyanet Akademisi de yasalaşmayacaktı.

Bu durumda muhalefette de öğretim birliği ve laiklik konularında bir bilgisizlik hakimdir denebilir. Ya da bu ortamda dine karşı görünmeyelim hissiyatıyla hareket etmekte muhalefet. Böylece dini bir eğitim yoluyla ve dinin yaşamın her alanına nüfuz etmesinin sağlanmasıyla "yeni bir Türkiye" inşası yolunda daha da hızlı adımlar atılmaya başlanmıştır. Genel İdare içinde bulunan Diyanet İşleri Başkanlığı sadece Sünni İslam değil Alevi, Hristiyan ve Yahudi vatandaşlara da eşit şekilde hizmet vermelidir. Vergide eşitlik ilkesi din eğitiminde de uygulanmalıdır.

Eğitimin temelinde din harcı değil laik ve bilimsel eğitim harcı kullanılırsa Türkiye ilerler. Dini eğitime dayalı toplumlar bugün örneklerini gördüğümüz ülkeler gibi kaos içinde demokrasiden uzak (Afganistan vb) ve en önemlisi kadınların yaşam dışı bırakıldıkları (Suudi Arabistan vb) uluslar arasında yer alırlar.

Hayatta en hakiki mürşit ilimdir eğitimin önemini anlatan en yerinde özet deyiştir.